

Implementation of the Public Policy of Digital Development to Combat Ethnic Conflicts

UDC: 351.75:327.56

DOI: <https://doi.org/10.15421/152237>**Kvitka Sergiy¹**Dr.Sc., Full Prof., <https://orcid.org/0000-0003-3786-9589>, skvitka14790@gmail.com**Rybchenko Artem²**Ph.D., <https://orcid.org/0000-0002-0335-3536>, infpol@ukr.net¹*Dnipro University of Technology (Dnipro, Ukraine)*²*Ministry of Foreign Affairs of Ukraine (Kyiv, Ukraine)*

Abstract

The article is devoted to the urgent, in the conditions of the war with Russia, topic of prevention and prevention of the emergence of ethnic conflicts. The digital transformation of society and the state policy of digitization add significant attention to this problem, both to new opportunities and to new threats of such conflicts.

The purpose of the study is to determine the modern aspects and causes of ethnic conflicts, taking into account the impact of digital transformation processes and the implementation of the state policy of digital development to combat them.

The issue of the emergence and dynamics of ethnic conflicts in the conditions of digital transformation has been studied.

It is concluded that an important innovation in solving ethnic conflicts is the involvement of digital technologies in the process of regulating inter-ethnic conflicts in society. This makes it possible to achieve a peaceful solution to situations of confrontation by manipulating the consciousness of large masses of people, to level the painful sharpness of national self-consciousness due to the accentuation of citizens on the cultural and traditional aspects of the uniqueness of ethnic minorities.

However, the role of digitalization in ensuring ethno-political balance in society cannot always be assessed as positive. International organizations have recently increased their efforts to ensure ethnic groups' freedom of expression, access to information and inclusive digital development worldwide. It turns out that this directly affects the level of national security of individual states and not only provides opportunities for the creation of new tools for the prevention of inter-ethnic differences, but also provokes the emergence of additional threats, especially in the field of terrorism.

Keywords: ethnic conflict, digitalization, digital transformation, public administration, consensus, mediation, digital media

Реалізація державної політики цифрового розвитку щодо боротьби з етнічними конфліктами

Квітка Сергій¹, Рибченко Артем²¹*Національний технічний університет «Дніпровська політехніка» (Дніпро, Україна)*²*Міністерство закордонних справ України (Київ, Україна)*

Анотація

Стаття присвячена актуальній, в умовах війни з Росією, темі попередження та запобігання виникненню етнічних конфліктів. Цифрова трансформація суспільства та державна політика цифровізації додають до цієї проблеми значної уваги як до нових можливостей, так і до нових загроз виникнення таких конфліктів.

Метою дослідження є визначення сучасних аспектів та причин виникнення етнічних конфліктів з урахуванням впливу процесів цифрової трансформації та особливостей реалізації державної політики цифрового розвитку щодо боротьби з ними.

Досліджено питання виникнення та динаміки етнічних конфліктів в умовах цифрової трансформації.

Робиться висновок, що важливою інновацією у вирішенні етнічних конфліктів є залучення цифрових технологій до процесу регулювання міжетнічних суперечностей у суспільстві. Це дозволяє досягти мирного вирішення ситуацій протистояння шляхом маніпуляції свідомістю великих мас людей, нівелювати болісну гостроту національної самосвідомості за рахунок акцентуації громадян на культурних та традиційних аспектах своєрідності етнічних меншин.

Однак не завжди роль цифровізації у забезпеченні етнополітичної рівноваги у суспільстві можна оцінити як позитивну. Міжнародні організації останнім часом збільшили свої зусилля щодо забезпечення свободи вираження думок етнічними групами, доступу їх до інформації та інклюзивного цифрового розвитку в усьому світі. Виявляється, що це безпосередньо позначається на рівні національної безпеки окремих держав і не лише надає можливості для створення нових інструментів щодо профілактики міжетнічних розбіжностей, а й провокує виникнення додаткових загроз, особливо у сфері тероризму.

Ключові слова: етнічний конфлікт, цифровізація, цифрова трансформація, державне управління, консенсус, посередництво, цифрові засоби масової комунікації

Стаття надійшла / Article arrived: 27.10.2022

Схвалено до друку / Accepted: 28.12.2022

Вступ.

Етнічні конфлікти - це конфлікти між відмінними один від одного групами населення як в одній державі, так і на прикордонних територіях. У основі яких лежать культурні, мовні, історичні чи расові відмінності. Вони можуть виражатися у ворожості, конкуренції, боротьби за обмежені ресурси. Етнічні конфлікти також можуть бути основним джерелом міждержавних конфліктів. Таким чином, подібні конфлікти пронизують усі сфери життєдіяльності та є вкрай небезпечними.

В умовах повномасштабної військової агресії проти України з боку Російської Федерації актуальність етнічної складової збройного конфлікту стала одним із важливих аспектів протистояння. Але етнічні проблеми виникали біля країни й раніше з різних причин. Коли етнічний конфлікт перетворюється на стадію ескалації, конфліктуючі сторони, зазвичай, забувають про причини конфлікту і вкладають усі сили у протистояння опоненту, найчастіше використовуючи насильницькі методи впливу. На цій стадії вкрай складно запобігти конфлікту, а іноді навіть неможливо.

Цифрова трансформація, що охопила весь світ і всі сфери життя суспільства (Квітка, 2021) зробила такі конфлікти такими, що легше виникають і приносять великі проблеми для народів, для держав, для об'єднань держав. і велику шкоду.

Метою дослідження є визначення сучасних аспектів та причин виникнення етнічних конфліктів з урахуванням впливу процесів цифрової трансформації та особливостей реалізація державної політики цифрового розвитку щодо боротьби з ними.

Аналіз досліджень і публікацій. Дослідження проблем етнічних конфліктів зумовлене тим, що їх вивчення ще не має достатньої теоретичної бази, відсутній комплексний підхід у дослідженні цієї проблематики. Разом з тим увага дослідників сконцентрована на вивченні таких важливих проблем, як аналіз причин, історія виникнення етнічних конфліктів, дослідження можливостей їх вирішення.

Значна увага вченими приділяється таким аспектам досліджуваної проблематики, як врегулювання та вирішення етнополітичних конфліктів. Зокрема, це такі дослідники як Дж. Прескотт, Дж. Хауз, М. Фуше, Дж. Блейк, О. Мартінес, С. Коен, М. Стівена, А. Тарр та ін. Серед українських дослідників, які вивчають етнічну проблематику в сфері публічного управління запобігання або розв'язання міжетнічних конфліктів можна виділити роботи Г. Луцишин (2014; 2015), В. Бондаренка (2021), Г. Макарова

(2022) та ін. Однак мало досліджень присвячено питанням впливу цифрової трансформації суспільства та державної політики цифровізації на протидію виникненню етнічних конфліктів (Квітка & Карпенко, 2022).

Результати дослідження.

Неоднорідність етнічної структури, різноманіття етносів, різний рівень культурного розвитку у світі породжує напруженість, конфлікти, протиріччя. На сьогоднішній день існує велика кількість етносів зі своїми ціннісними орієнтаціями, світоглядами, правилами спілкування та культурою поведінки. У силу такого різноманіття люди вступають у конфлікти один з одним, прагнучі відстояти цілі та інтереси свого народу. Етнічні конфлікти щодо свого деструктивного впливу, руйнівних наслідків можна порівняти з війнами між державами з усіма наслідками, які з цього випливають.

Етнічні конфлікти, однак, не є автономним явищем. Вони пов'язані з факторами соціального, економічного, політичного життя суспільства. При аналізі даних конфліктів необхідно комплексно враховувати перераховані вище фактори.

Для аналізу специфіки етнічних конфліктів необхідно розглянути поняття «етнос» та «етнічний конфлікт». Поняття етносу дуже неоднозначно трактується різними дослідниками, і різноманітні підходи щодо його визначення підкреслюють це. Згідно з одним підходом, етнос можна розглядати як існування гомогенних, функціональних і статичних характеристик, які відрізняють одну групу людей від інших, які мають інший набір подібних характеристик. Часто дослідники беруть за основу такі дані, як мову, релігію, спосіб життя, територію. У цьому ключі етнос можливо представити як історично сформовану на певній території стійку сукупність людей, яка має спільну мову, цінності, спільні психічні особливості та культуру. Також до цього переліку входить усвідомлення своєї єдності та відмінності від інших подібних груп, які мають іншу назву. Образно це виявляється у розумінні «ми і не ми».

Тож можна відзначити, що етнос – це історичний результат особливої організації групи, яка пройшла кілька етапів еволюції – від невеликих примітивних до національних спільнот. Окремо слід наголосити на у тому, що визначальну роль у розвитку етносу грає держава.

Тут постає питання про співвідношення етносу та нації. Не вдаючись у цю дуже глибоку тему, відзначимо, що в рамках даного дослідження ми розуміємо, що розуміння

поняття нація пов'язане з процесом реалізації етносом свого природного інстинкту до володіння найбільш сприятливим становищем щодо навколишнього середовища, яким є й інші етноси та їх державні утворення.

Етнічні конфлікти стали частиною життя багатьох народів. Такого типу конфлікти спостерігаються у всіх регіонах світу: і в країнах, що розвиваються, і вже в розвинених. Це вид соціально-політичного конфлікту, який можна розглядати як будь-яку форму громадянського, політичного чи збройного протистояння, в якому сторони, або одна із сторін, мобілізуються та діють за ознакою етнічних відмінностей. Коли індивід почувається ущемленим, приниженим, він підсвідомо чи, можливо, свідомо ідентифікує себе з якоюсь спільнотою, групою, зокрема, з етносом. У повсякденному житті людина не так акцентує увагу на своїй етнічній приналежності, але у разі дискримінації вона починає вважати себе представником певного етносу. Така етнічна самоідентифікація є способом відстояти свої інтереси, цілі, відчуваючи при цьому підтримку своєї спільноти.

Якщо суб'єкти протистояння є представниками різних етносів, то незалежно від того, чому виник конфлікт, у своєму розвитку він набуде етнічного забарвлення, і на якомусь певному етапі саме етнічні відмінності набудуть домінуючого значення. Етнічні конфлікти мають особливість проникати у всі інші типи конфліктів, вбираючи у собі конфліктні ситуації, що виникли за іншими лініями соціальної взаємодії. Особливо гострої форми такі конфлікти набувають, якщо об'єктом конфлікту є територія.

Розглядаючи етнічні конфлікти, доцільно відзначити етнічну стратифікацію Джозефа Ротшильда, який запропонував виділяти державу та етнічні групи як суб'єкти етнічного конфлікту. Він приділяв значну увагу аналізу ресурсного потенціалу сторін, і можливостей політичної мобілізації груп. На думку дослідника, активність та успіхи етнополітичних рухів залежать від політичних, економічних та ідеологічних ресурсів, які є у розпорядженні групи. Також слід враховувати склад груп, їх культурні та соціальні характеристики (Ротшильд, 2001)).

Інший автор Дональд Горовіц у теорії етнічного конфлікту звертає особливу увагу на соціально-психологічну динаміку. У його розумінні, етнічність має унікальну динаміку, оскільки вона тісно пов'язана з колективними емоціями. Таким чином, етнічний конфлікт виникає через групову емоційну реакцію, яка спирається на групову солідарність, коли члени тієї чи іншої групи намагаються

захистити спільні цінності. У таких випадках раціональні економічні та політичні інтереси групи можуть відступати на задній план і вирішальну роль починають відігравати емоції. Потім така емоційна реакція, що пов'язана з груповою солідарністю, трансформується у чітко оформлені позиції і громадську діяльність (Горовіц, 1997).

Таким чином, етнічний конфлікт – це макросоціальний конфлікт, у якому учасники ідентифікують себе чи протилежну сторону конфлікту в етнічних категоріях. Іншими словами, якщо суб'єкти конфлікту позначають один одного в етнічних категоріях, як «ми» та «вони», значить цей конфлікт є етнічним. Конфлікти такого типу – це конфлікти ідентичностей. Оскільки людина – це соціальна істота, йому потрібно ідентифікувати себе з певною групою в суспільстві. Саме етнічна ідентичність є основною складовою характеру людини, її сприйняття навколишніх людей. А поділ людей на «своїх» та «чужих» за певних обставин стає причиною етнічного конфлікту.

Такі конфлікти запобігти дуже складно, а іноді навіть неможливо. Тому у сучасному світі існує безліч нерегульованих конфліктів, які тривають не одне десятиліття. Такі конфлікти починаються в основному через розбіжності на економічному або політичному ґрунті, потім плавно набувають етнічного аспекту. Втім цей етнічний аспект незабаром стає основним, і конфліктуючі сторони забувають про причини конфлікту, виявляючи один до одного все більшу агресію. Усе це призводить до того, що ворогуючі етноси починають сприймати одне одного як «ціль». І якщо все-таки знайдеться вирішення даного конфлікту, представники цих етнічних груп не перестануть негативно ставитися один до одного.

Якщо масштабний етнічний конфлікт неминучий, його учасникам необхідно розуміти справжні причини конфлікту, які перебувають у їх приналежності до того чи іншого етносу. У такому разі конфлікт цього типу буде набагато простіше врегулювати.

Причини виникнення та динаміка розвитку етнічних конфліктів.

Основа етнічних конфліктів – це суперечності та проблеми, що виникають у процесі взаємовідносин етнічних груп у різних сферах життєдіяльності. Ці проблеми та протиріччя відіграють важливу роль у виникненні етнічних конфліктів, але не завжди до них призводять. Етнічна напруженість породжується історичними, політичними, соціальними, економічними обставинами, у яких мешкають люди. Наростання етнічної напруги пов'язане

з рівнем соціальної напруги в суспільстві, яка трансформується в міжетнічну. Внаслідок чого перешкоди, що виникають при здійсненні тієї чи іншої потреби, пов'язують з етнічною приналежністю. В даному випадку можуть мати значення як надумані причини, так і реальні (наприклад, дискримінація при прийнятті на роботу).

Вирізняють кілька класифікацій причин виникнення етнічних конфліктів. Перша група причин:

1. Територіальні суперечки. Етнотериторіальні конфлікти передбачають зміну меж існуючого етнополітичного простору. Як правило, для цього залучаються різні історичні факти як з одного, і з іншого боку. Такі суперечки практично нерозв'язні.

2. Створення незалежних територіально-державних утворень. Більшість етносів немає власних національно-державних утворень, унаслідок чого народи прагнуть зміни свого державного статусу.

3. Боротьба за ресурси та власність. Екологічна ситуація впливає на міжетнічні відносини, загострюючи їх. Зазвичай це виявляється у боротьбі різних етносів за володіння надрами землі, і навіть матеріальними ресурсами. Такі конфлікти призводять до безвиході, оскільки виникає суперечність між інтересами центральної влади та місцевою етнічною елітою.

4. Прагнення зміни статусу місцевих еліт. Мета такого статусного конфлікту – зміна владних повноважень, а також політичного статусу тієї чи іншої етнотериторіальної автономії та правлячої в ній еліти.

5. Зміна системи розподілу праці. Існує певна залежність між етнічними спільнотами та сферами праці, у цій сфері існує також конкуренція. Ця конкуренція переноситься і на самі етнічні групи, внаслідок чого виникає міжетнічна напруга у відносинах.

6. Історична пам'ять. Велике значення всі етноси надають історичній пам'яті, яка зберігає сліди насильницьких дій у сфері національної політики: вимушене переселення, довільна зміна національних кордонів, депортація народів тощо. Усе це може бути основою етнічного конфлікту.

Інша група причин виникнення етнічних конфліктів:

1. Соціально-економічні - нерівність у рівні життя, різне представництво у престижних професіях, соціальних верствах чи органах влади;

2. Культурно-мовні - недостатнє, з погляду етнічної меншини, використання її мови та культури в суспільному житті;

3. Етнодемографічні – різка зміна співвідношення чисельності контактуючих народів внаслідок міграції та відмінностей у рівні природного приросту населення;

4. Екологічні - погіршення якості довкілля та природних ресурсів внаслідок їх забруднення чи виснаження внаслідок використання представниками іншої етнічної групи або державою, що асоціюється з іншим народом;

5. Етнотериторіальні – розбіжність державних чи адміністративних кордонів із межами розселення народів;

6. Історичні - минулі взаємини народів (війни, колишнє ставлення панування-підпорядкування тощо);

7. Конфесійні – приналежність до різних релігій та конфесій, а також відмінності в рівні сучасної релігійності населення;

8. Культурні – від особливостей побутової поведінки до специфіки політичної культури.

Перераховані вище причини доводять, що «чистих» етнічних конфліктів немає. У будь-якому такого роду конфлікті є психологічна складова, величезне значення має соціальне середовище, в якому проживає етнос, історичне минуле, яке пам'ятають народи, статус народу, а також його прагнення до незалежності, до зміни етнотериторіального простору. Велику і першорядну роль в етнічних конфліктах грає політичний устрій, а також національна політика.

З точки зору американського соціолога Л. Козера тривалість конфлікту залежить від здатності лідерів до раціональних оцінок своїх дій і передбачуваних результатів, від ясності цілей конфліктуючих сторін, а також від ступеня їхньої згоди щодо сенсу перемоги чи поразки (Козер, 2006)

Американський психолог і конфліктолог М. Дойч розглянув ряд факторів, що впливають на динаміку конфлікту. До них відносяться: характеристика суб'єктів конфліктної взаємодії, передісторія їх взаємовідносин, стереотипів та очікувань, аналіз основи конфлікту, соціальне середовище, в якому виник конфлікт, характеристика зацікавлених сторін, тактики та стратегії, що застосовувалися опонентами, а також діагностика результатів конфлікту для сторін (Дойч, 1997)

Технології вирішення етнічних конфліктів

Управління конфліктом можна визначити, як усвідомлену діяльність стосовно конфлікту, що здійснюється всіх етапах його виникнення, розвитку, і навіть завершення третьою стороною чи учасниками конфлікту. І. Галтунг відзначав, що управління конфліктом – це вміння підтримувати відносини нижче рівня, у якому можлива загроза для системи в цілому. Таким чином, управління

конфліктом – це діяльність, яка включає прогнозування, профілактику, попередження, а також врегулювання та вирішення конфліктів.

Вирішення конфлікту також можна пов'язати зі зміною конфліктної ситуації, а технології вирішення – з технологіями її зміни. Тобто, змінюючи якимось чином конфліктну ситуацію, можна замінити один конфлікт на інший, керуючи цим конфліктом загалом. Таким чином, відбувається зміна будь-якого елемента у конфлікті. Це може бути зміна мети, об'єкта чи суб'єкта конфлікту. Цілі конфліктної діяльності суб'єктів конфлікту змінюються під впливом обставин, внаслідок переговорів суб'єктів, їх взаємодії та компромісу, так що зникає сама основа конфлікту, коли кожен із суб'єктів зможе досягти своєї видозміненої мети. Доповнюючи ідею про зміну об'єкта конфлікту, необхідно навести приклад роботи соціолога Л. Козера «Функції соціального конфлікту». У ній він пише про те, що сторони, що конфліктують, можуть заміщати один об'єкт конфлікту на інший. В цьому випадку, коли відбудеться заміщення, виникне нова конфліктна ситуація щодо новоутвореного об'єкта і у зв'язку з цим зросте почуття ворожості до обох сторін конфлікту.

Також необхідно наголосити, що в сучасному світі майже всі етнічні конфлікти стають етнополітичними. Дійсно існує велика кількість конфліктів, в які не втручається держава. До них належать міжособистісні, деякі соціальні, сімейні конфлікти, але в етнічні конфлікти держава втручається завжди.

У доповнення думки про залучення держави до вирішення етнічних конфліктів, можна навести приклади варіантів управління етнічними конфліктами:

- 1) зупинення бойових дій та початок мирного діалогу;
- 2) структурування механізмів місцевого самоврядування;
- 3) вирішення статусних проблем суб'єктів;
- 4) делегування частини повноважень задля дотримання ефективного балансу влади;
- 5) проведення плебісциту з будь-яких ключових питань, з належним моніторингом якості виконання рішень;
- 6) забезпечення проведення легітимних переговорів;
- 7) демобілізація, роззброєння воєнізованих груп (у деяких ситуаціях створення спільних органів правопорядку);
- 8) повернення біженців та облаштування їхнього життя;
- 9) захист прав людини;
- 10) соціальний та економічний розвиток;
- 11) вирішення екологічних проблем.

Усі ці шляхи вирішення етнічних конфліктів є так звані функції держави. Держава зобов'язана захищати права громадян своєї країни, хоч би якому етносу вони не належали. Оскільки здебільшого етнічні конфлікти є політичним явищем, державі необхідно вживати заходів щодо усунення конфліктів цього типу. Адже якщо не робити жодних дій щодо вирішення, то конфлікт може перейти в стадію ескалації і закінчитися етнополітичною війною.

Якщо досліджувати західні технології з розв'язання конфліктів, можна розглянути три варіанти вирішення, які запропонував німецький соціолог Р. Дарендорф. Перший спосіб – це переговори. Він передбачає створення органу, у якому суб'єкти конфлікту зустрічаються, обговорюють конфлікт і приймають рішення. Але не завжди переговори проходять успішно, тому у вирішенні конфлікту нерідко потрібна допомога третьої незалежної сторони. За Р. Дарендорфом цей спосіб називається посередництвом. Посередництво – це угода конфліктуючих сторін прислухатися до посередника, який пропонує різні способи вирішення наявного конфлікту. Наступна технологія дозволу – це арбітраж. Тобто це звернення до третьої сторони, але важливою умовою є обов'язкове виконання рішення арбітра (Дарендорф, 1994).

Нині величезну роль у вирішенні міжетнічних протиріч грають засоби масової комунікації. Це наступний рівень розвитку звичних ЗМІ, але такий, що включає і цифрові засоби комунікації. Тому далі ми будемо визначати їх як ЦЗМК.

У кожної людини різний спосіб сприйняття конфліктної ситуації і на формування цього образу активно впливають ЦЗМК. Вони мають величезну кількість можливостей впливу на свідомість людини. Абраам Моль, французький філософ, культуролог, у своїй роботі «Соціодинаміка культури» (1973) відзначав, що вони фактично контролюють всю культуру, пропускаючи її через свої фільтри, виділяють окремі елементи із загальної маси культурних явищ і надають їм особливої ваги, підвищують цінність однієї ідеї, що знецінюють іншу, поляризують таким чином усе поле культури. Те, що не потрапило до каналів масової комунікації, у наш час майже не впливає на розвиток суспільства (Моль, 2008). Німецький соціолог М. Луман. У своїй книзі «Реальність масмедіа» наголошує на тому, що завданням мас-медіа є переконати у своїй правоті і, що вони є засобами маніпулювання чужих інтересів (Луман, 2005).

Звідси можна дійти висновку у тому, що у сучасному суспільстві люди, у переважній більшості, знаходяться під впливом ЦЗМК. Це стосується також і етнічних конфліктів. ЦЗМК

можуть як розвинути конфлікт ще більшою мірою, так і припинити його. Не слід забувати про різні способи маніпуляції людиною за допомогою цифрових технологій. Природньо, що нерідко трапляється, держава використовує ЦЗМК для досягнення певних цілей.

У вирішенні етнічних конфліктів переважну роль грає держава, яка має використовувати всі наявні технології, в тому числі і цифрових, для усунення накопичуваних протиріч у відношеннях між етносами. До таких технологій можна віднести мирні діалоги, переговорні процеси, різні угоди, програми, які розробляються для згуртування етносів. Однак не завжди вдається вирішити конфлікт шляхом переговорів та консенсусу. В цьому випадку важливу роль у вирішенні етнічних конфліктів відіграють можуть зіграти ЦЗМК, які мають навички маніпуляції.

Досить багато уваги приділено технологіям вирішення етнічних конфліктів, але говорити про повне їхнє завершення досить складно. Необхідно наголосити на тому, наскільки важливо правильно зрозуміти і вчасно виявити джерела конфліктної взаємодії. Адже на початковій стадії конфлікту набагато легше викоринити його. Також варто зауважити, що потрібна розробка та реалізація державної політики цифрового розвитку щодо боротьби з етнічними конфліктами. Безпосередню участь у її розробці та реалізації мають брати як державні органи, так і громадські організації, об'єднання, представники культури, представники різних конфесій.

Вирішення етнічних конфліктів – це складний процес, який потребує зусиль. Чільне місце у вирішенні таких конфліктів займає держава, яка використовує сучасні цифрові технології з вирішення спірних етнічних питань за допомогою мирних діалогів, переговорних процесів, різних угод, програм, які розробляються для згуртування етносів. У 21 столітті з початком процесу цифрової трансформації значну роль у вирішенні етнічних конфліктів грають ЦЗМК, які мають можливість впливати на свідомість і поведінку людей.

Напрямки державної політики в ситуації етнічного конфлікту

К. Томас і Р. Кілменн запропонували п'ять основних найбільш прийнятних стратегій поведінки у етноконфліктній ситуації: співпраця, суперництво, уникнення, пристосування, компроміс. Проте регулювання етнічних конфліктів меншою мірою пов'язане з такими процесами, як переговори чи посередницькі зусилля, спрямовані на припинення конфлікту, і переважно – зі структурами, то

б то з усталеними політичними, правовими і соціально-економічними системами, і навіть із різними політиками, що причетні до конфлікту. Тому основна ідея полягає в тому, щоб спрямовувати чи вирішувати конфлікти за допомогою макрополітичних стратегій, тобто інституціональних механізмів, правил, механізмів та процедур, допускаючи використання сили (Світлов, 2014).

Спираючись на неоінституціональний підхід у сфері регулювання конфліктів, можна вважати за доцільне створення на рівні держави особливої системи, яка б враховувала інтереси всіх сторін міжетнічної взаємодії у процесі вироблення важливих політичних рішень. Для цього треба розуміти, що норми плюралізму та толерантності зумовлюють усвідомлення потреби пошуку компромісів та надання поступок для задоволення бажань територіально концентрованих народів, які хотіли б мати свій колективний статус. За умови дотримання інтересів етнічних меншин, є велика ймовірність того, що вони не влаштуватимуть революцій, що виключить необхідність застосування державою силових методів регулювання міжнаціональних проблем та забезпечить можливість застосування мирних інструментів взаємодії.

В рамках даного підходу найбільш прийнятним методом усунення та попередження міжетнічних ситуацій напруги є консенсусний, оскільки він передбачає дотримання нормативно-правових норм і може бути виражений в інтеграції, сецесії, автономізації, арбітуванні, кантонізації та консоціації.

Водночас, на наш погляд, ненасильницьке управління політичними конфліктами можливе лише в плюралістичних ліберальних режимах. За режиму авторитаризму вони також керовані, але за рахунок прямого чи прихованого насильства з боку чинної влади, яка робить цей процес виключно маніпулятивним, а іноді приховує різні політичні протистояння від широкого загалу населення.

Як показує світовий досвід, органи державної влади зазвичай не формують окремі спеціалізовані інститути з управління етнічними конфліктами. По суті такі структури виникають стихійно у фазі безпосередньої ескалації конфлікту, коли існує велика загроза застосування насильства однією або обома сторонами. У разі інструментами взаємодії виступають мирні переговори з медіаторами, погоджувальні комісії, і навіть робота груп посередників.

У сфері публічного управління, необхідно, щоб інструменти управління та попередження етнічних конфліктів передбачали отримання

зворотного зв'язку, були орієнтовані на раціональне організаційне управління, в ході якого враховується думка громадян і проводиться аналіз причин ситуацій, що виникають, соціальної напруги між етносами. Щодо цього цифрові технології надають державі нові широкі можливості:

- за їх допомогою здійснюється швидке реагування на конфліктні ситуації міжетнічної етіології;

- забезпечується збір та обробка великих обсягів даних;

- спрощується проведення соціологічних опитувань, спрямованих на виявлення можливих проблем у суспільстві і які дозволяють вжити своєчасних заходів щодо їх усунення.

Таким чином, процес цифровізації сприяє високій адаптивності та гнучкості органів державної влади в галузі адресного вирішення етнічних конфліктів на ранній стадії, коли справа ще не дійшла до серйозних політичних розбіжностей.

Слід відзначити і те, що управління етнічними конфліктами забезпечується як формальними так і неформальними громадськими інститутами. Регулярна діяльність з інституалізації конфліктів та загальних проблем політичного управління належить до компетенції органів державного управління, органів регіонального та місцевого самоврядування – формальних інститутів. Етнічні конфлікти уявляють собою складну систему, де така діяльність передбачає велику кількість акторів, які, окрім органів влади всіх рівнів, представляють інтереси різних громадських акторів:

- міжнародні представництва та об'єднання;
- політичні партії;
- бізнес-структури;
- некомерційні організації.

Органи центральної влади задають загальний напрямок діяльності, далі регіональні та місцеві структури на його основі розробляють власні заходи щодо регулювання етнічних конфліктів та реалізації профілактичних дій. Таким чином, інституалізація займається забезпеченням зразків взаємодії, які застосовуються регулярно, незалежно від конкретного складу учасників, на які орієнтуються суб'єкти конфлікту.

Втім, окрім формальних інститутів управління конфліктними ситуаціями у суспільстві існують неформальні, які допомагають вирішувати спірні ситуації та використовують для цього нетривіальні методи. Серед них слід назвати акомодативні, конкурентні та заміщувальні структури. Особливого значення мають саме заміщувальні неформальні інститути, оскільки вони можуть безпосередньо взаємодіяти

з органами центральної влади і, зазвичай, створюють сприятливі умови для формування толерантності етносів одне до одного. Це один із найефективніших інструментів управління етнічними конфліктами, оскільки він посилює дії формальних інституцій. Однак для створення міцних неформальних інститутів потрібен довгий час, що не дозволяє широко використовувати їх можливості.

Висновки.

Важливою інновацією у вирішенні етнічних конфліктів є залучення цифрових технологій до процесу регулювання міжетнічних суперечностей у суспільстві. Це дозволяє досягти мирного вирішення ситуацій протистояння шляхом маніпуляції свідомістю великих мас людей, нівелювати болісну гостроту національної самосвідомості за рахунок акцентуації громадян на культурних та традиційних аспектах своєрідності етнічних меншин.

Однак не завжди роль цифровізації у забезпеченні етнополітичної рівноваги у суспільстві можна оцінити як позитивну. Міжнародні організації останнім часом збільшили свої зусилля щодо забезпечення свободи вираження думок етнічними групами, доступу їх до інформації та інклюзивного цифрового розвитку в усьому світі. Виявляється, що це безпосередньо позначається на рівні національної безпеки окремих держав і не лише надає можливості для створення нових інструментів щодо профілактики міжетнічних розбіжностей, а й провокує виникнення додаткових загроз, особливо у сфері тероризму.

Негативний вплив за допомогою цифрових технологій на суспільство надають глобальні ЦЗМК, які, як правило, орієнтуються не на справедливість, а на фактори посилення духу суперництва великих держав і впливають на лобістські групи (сецесійні рухи в Косово, Чечні, Нагірному Карабаху та ін.).

На перший погляд зв'язок між етнічною самосвідомістю і комунікаційними цифровими технологіями не здається очевидним. Однак при найближчому розгляді стає зрозумілим, що питання національної ідентичності окремих людей і цілих етносів знаходяться в прямій залежності від застосування до цих груп населення особливих методів впливу, які стали можливими лише з поширенням цифровізації в глобальному масштабі. При цьому інтеграційний чи деструктивний ефект цього впливу визначається цілями застосування цифрових інструментів корекції етнічних конфліктів із боку органів публічного управління.

В умовах сучасного глобального розповсюдження цифрових технологій, що

впроваджуються практично в усіх галузях людського життя, сфера міжетнічної взаємодії не може стати винятком і відчуває на собі всі нюанси такого впливу – як позитивні, так і негативні. Завдання сучасної держави у тому, щоб виробити національну систему захисту від викликів часу, зокрема пов'язаних із загрозою поширення етнічних конфліктів, зумовлених впливом на масову свідомість громадян деструктивних ЦЗМК. Звичайно, складно регулювати мережу Інтернет, крім того, як бачиться, немає сенсу і в забороні тих чи інших дій у цифровому просторі як для окремих громадян, так і для цілих етносів, звісно, якщо вони не мають вираженого дестабілізаційного характеру. Важливим фактором є розробка системи заходів, яка дозволить вести профілактичну роботу по боротьбі з етнічними конфліктами, тероризмом та етнічною нетерпимістю.

Тільки загальний механізм державного управління ситуаціями соціальної напруги на ґрунті міжетнічних протиріч забезпечить залучення всіх інструментів регулювання відносин між представниками різних культур і дозволить сформувати цілісну систему не стільки боротьби, скільки просування толерантного ставлення громадян один до одного. Найбільш вірний шлях, з точки зору науки публічного управління, той, який орієнтований не просто на вирішення етнічних конфліктів, що мають місце, а й на створення для етнічних спільнот можливостей для набуття ними належних прав, незалежно від «етнічної більшості», а також на регулювання міжетнічних відносин у рамках держави на основі застосування до сторін консенсусного методу вирішення протиріч з використанням переваг цифрової комунікації.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ

- Бондаренко, В. (2021). Аспекти формування Буджакської етнополітичної дилеми та поліетнічної проблеми державного етнічного управління: болгарський чинник. *Аспекти публічного управління*, 9(6), 46-57. <https://doi.org/10.15421/152169>
- Дарендорф, Р. (1994). Елементи теорії соціального конфлікту. *Соціологічні дослідження*, 5, 142-147
- Дойч, М. (1997). Вирішення конфлікту (Конструктивні та деструктивні процеси). *Соціально-політичний журнал*, 1, 202-212.
- Квітка, С. (2020). Цифрова трансформація як сучасний тренд періодичного циклу розвитку суспільства. *Збірник наукових праць Національної академії державного управління при Президенті України. Спецвипуск*, 131-134. <http://doi.org/10.36.030/2664-3618-2020-si-131-134>
- Квітка, С. (2021). Цифрова трансформація в контексті концепції «Довгих хвиль» М. Кондратьєва. *Аспекти публічного управління*, 9(SI 1), 24-28. <https://doi.org/10.15421/152155>
- Квітка, С., & Карпенко, О. (2022). Вплив цифровізації на державне управління у сфері протидії міжнаціональним конфліктам. *Аспекти публічного управління*, 10(5), 62-68. <https://doi.org/10.15421/152236>
- Козер, Л. (2006). *Майстри соціологічної думки: ідеї в історичному та соціальному контексті*. НОРМА.
- Козер, Льюїс А. (1964). *Функції соціального конфлікту*. Саймон і Шустер.
- Луман, Н. (2005). *Реальність мас-медіа*. М.: Праксис, 2005.
- Луцишин, Г. І. (2014). Роль національних меншин в євроінтеграційному процесі України. *Грані*, 17(12), 66-71. Відновлено з <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/772>
- Луцишин, Г. І. (2015). Роль етнічного чинника у виникненні міждержавних прикордонних конфліктів. *Грані*, 18(10), 6-10. <https://doi.org/10.15421/1715188>
- Макаров, Г. (2022). Етнічний чинник реформування адміністративно-територіального устрою: досвід європейських демократичних держав. *Аспекти публічного управління*, 10(5), 54-61. <https://doi.org/10.15421/152235>
- Моль, А. (2008). *Соціодинаміка культури*. М.: Видавництво ЛКІ.
- Ротшильд, Дж. (2001). *Восточно-Центральная Европа между двумя мировыми войнами*. Пер. с англ. В. Н. Канаша. Киев: Мегатайп.
- Світлов, В. А. (2014). *Класифікація стратегій поведінки в конфлікті К. Томаса та Р. Кілманна та єдина теорія конфлікту*. SWORLD, 16(1), 3-5.
- Galtung, Johan. (1969). Violence, Peace, and Peace Research. *Journal of Peace Research*, 6(3), 167-191.
- Horowitz D. L. (1997). Self-Determination: Politics, Philosophy, and Law. *NOMOS* 39, 421-463.

REFERENCES

- Bondarenko, V. (2021). Aspects of the Formation of the Budzhak Ethno-political Dilemma and the Polyethnic Problem of State Ethnic Governance: the Bulgarian Factor. *Public Administration Aspects*, 9(6), 46-57. <https://doi.org/10.15421/152169>
- Coser, L. (2006). *Masters of Sociological Thought: Ideas in Historical and Social Context*. NORM.
- Coser, L. A. (1964). *Functions of Social Conflict*. Simon and Schuster.

- Dahrendorf, R. (1994). Elements of the theory of social conflict. *Sociological research*, 5, 142-147.
- Deutsch, M. (1997). Conflict resolution (Constructive and destructive processes). *Socio-political journal*, 1, 202-212.
- Galtung, J. (1969). Violence, Peace, and Peace Research. *Journal of Peace Research*, 6(3), 167-191
- Horowitz D. L. (1997). Self-Determination: Politics, Philosophy, and Law. *NOMOS* 39, 1997, P. 421-463
- Kvitka, S. (2020). Digital transformation as a modern trend of the periodic cycle of society's development. *Collection of scientific works of the National Academy of Public Administration under the President of Ukraine. Special issue*, 131-134. <http://doi.org/10.36.030/2664-3618-2020-si-131-134>
- Kvitka, S. (2021). Digital Transformation in the Context of the Concept of "Long Waves" M. Kondratiev. *Public Administration Aspects*, 9(SI 1), 24-28. <https://doi.org/10.15421/152155>
- Kvitka, S., & Karpenko, O. (2022). The Impact of Digitalization on Public Administration in the Field of Combating Interethnic Conflicts. *Public Administration Aspects*, 10(5), 62-68. <https://doi.org/10.15421/152236>
- Luhmann, N. (2005). *Reality of mass media*. M: Praxis.
- Lutsyshyn, H. I. (2014). Role of national minorities in the european integration process of Ukraine. *Grani*, 17(12), 66-71. Retrieved from <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/772>
- Lutsyshyn, H. I. (2015). Role of the ethnic factor in the occurrence of inter-country border conflicts. *Grani*, 18(10), 6-10. <https://doi.org/10.15421/1715188>
- Makarov, H. (2022). The Ethnic Factor in Reforming the Administrative-Territorial System: the Experience of European Democratic States. *Public Administration Aspects*, 10(5), 54-61. <https://doi.org/10.15421/152235>
- Mol, A. (2008). *Sociodynamics of culture*. M.: LKI Publishing House.
- Rothschild, J. (2001). *East-Central Europe between the two world wars*. Trans. with English V. N. Kanasha. Kyiv: Megatype.
- Svitlov, V. A. (2014). Classification of strategies of behavior in conflict by K. Thomas and R. Kilmann and unified theory of conflict. *SWORLD*, 16(1), 3-5.